

สถานการณ์ ความรุนแรง จังหวัดชายแดนใต้ ประเทศไทย

ภาพรวมและแนวโน้ม

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนกันยายน 2559 เป็นการยืนยันแบบแผนความรุนแรงที่มีลักษณะแกว่งขึ้นลงในรอบหลายปี โดยเฉพาะหลังปี 2555 เป็นต้นมา หลังจากเหตุการณ์มีลักษณะเข้มข้นสูงขึ้นในเดือนสิงหาคม ในเดือนกันยายนกลับมีจำนวนเหตุการณ์ลดน้อยลง กล่าวคือมีจำนวนทั้งสิ้น 54 เหตุการณ์ หรือลดลงราวร้อยละ 61 ในขณะเดียวกัน ความรุนแรงส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 30 ราย และบาดเจ็บ 45 ราย แม้จำนวนผู้บาดเจ็บจะลดน้อยลง แต่ความรุนแรงก็ทำให้มีผู้เสียชีวิตสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับแล้ว แม้จำนวนเหตุการณ์จะลดลงเกือบครึ่ง แต่ความรุนแรงก็ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตสูงขึ้นกว่าเดือนก่อนหน้าถึง 6 ราย หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 (กรุณาดูกราฟแสดงภาพรวมของเหตุการณ์ความรุนแรง)

ความรุนแรงในเดือนกันยายน

จำนวนเหตุการณ์ความรุนแรง, จำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บในเดือนกันยายน

54

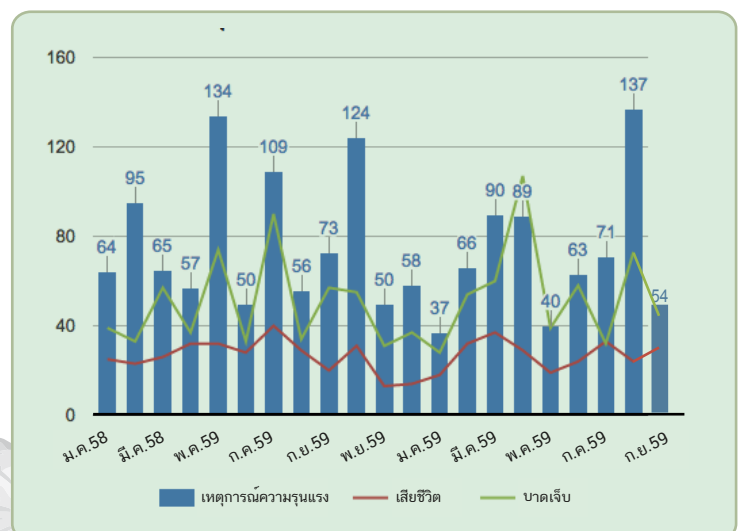
เหตุการณ์
ความรุนแรง

30

เสียชีวิต

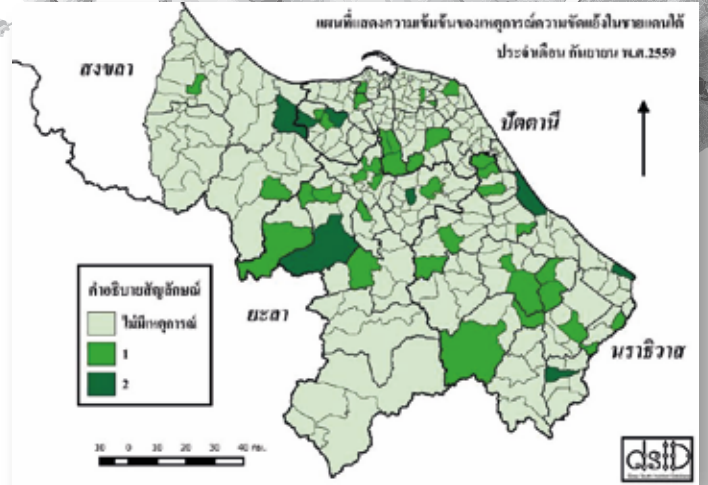
45

บาดเจ็บ

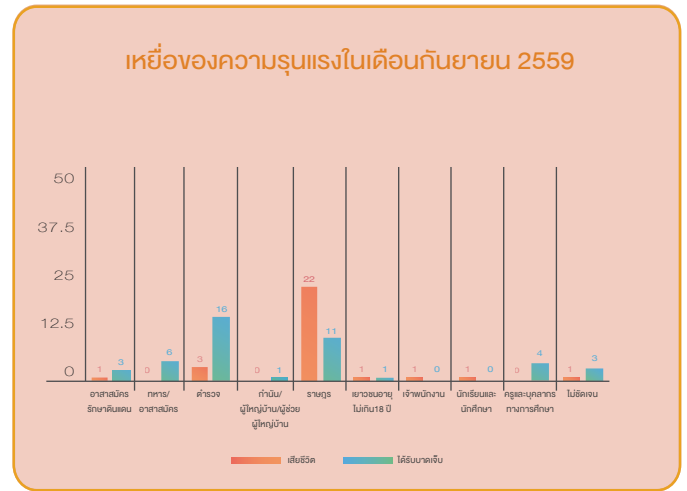
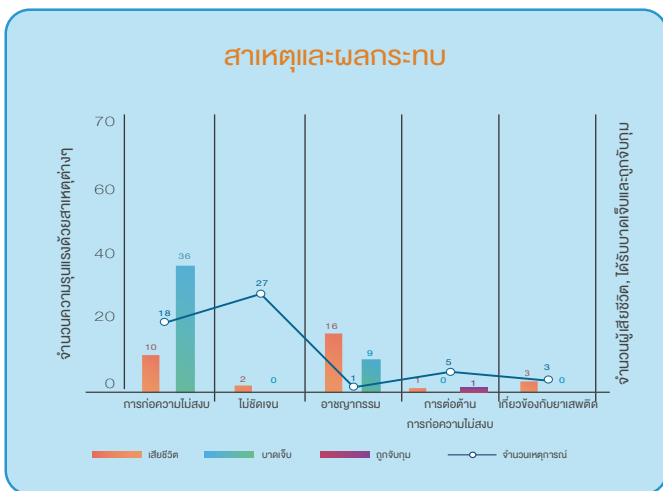
ภาพรวมและแนวโน้ม

พัฒนาการสำคัญของความขัดแย้งดูเหมือนจะเชื่อมโยงกับแนวโน้มความรุนแรงข้างต้น ทั้งความคืบหน้าของการพูดคุยสันติภาพและการเคลื่อนไหวในประเด็นสิทธิมนุษยชน การพบปะอย่างเป็นทางการในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขระหว่างคณะพูดคุยของทางการไทยและคณะของมาราปาตานีในวันที่ 2 กันยายน 2559 ซึ่งคู่สนทนาคือการที่จ.นราธิวาสเรื่อง “พื้นที่ปลอดภัย” ในรายละเอียดต่อไป ความเคลื่อนไหวทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศในประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซ้อมทรมาน ซึ่งล้วนมีส่วนสัมพันธ์กับปฏิริยาความรุนแรงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้พัฒนาการในการปรับโครงสร้างภาครัฐในการรับมือกับปัญหาอาจเป็นปัจจัยบวกต่อทิศทางการแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธีได้เช่นกัน

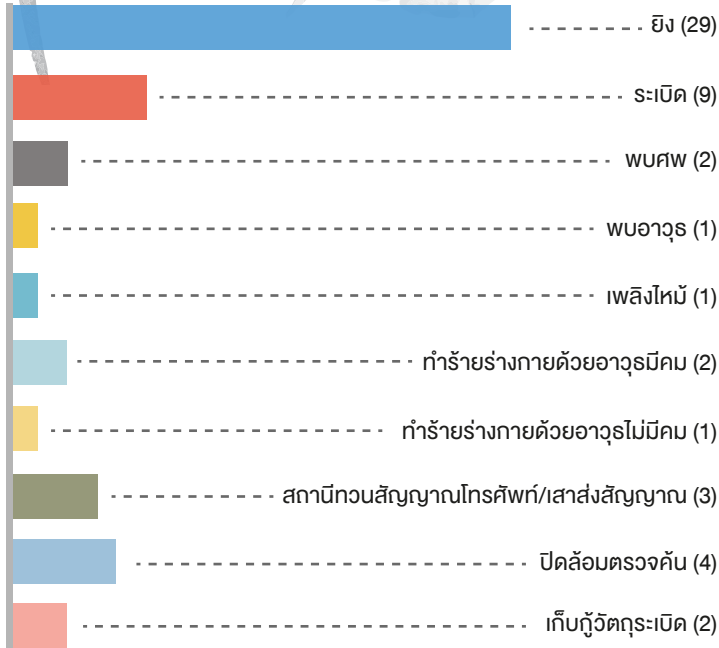

สาเหตุและผลกระทบของเหตุการณ์ความรุนแรง

ในจำนวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีที่สามารถตรวจสอบได้ว่าเกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบและการต่อต้านการก่อความไม่สงบอยู่เกือบครึ่งหรือ 23 ครั้ง ใน 54 เหตุการณ์ เหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บล้มตาย 75 ราย โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่มีอาวุธประจำกายเสียชีวิต 4 ราย บาดเจ็บ 27 ราย ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นพลเรือนเสียชีวิตรวมทั้งสิ้น 25 ราย บาดเจ็บ 16 ราย จะเห็นได้ว่า แม้เดือนนี้จะมีจำนวนเหตุการณ์ไม่มาก แต่ก็ส่งผลต่อการสูญเสียต่อพลเรือนในสัดส่วนที่สูงทีเดียว

เมื่อพิจารณาจากประเภทของเหตุการณ์ ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าการยิงเป็นลักษณะการก่อเหตุรุนแรงมากที่สุด คือ 29 ครั้ง ในขณะที่การระเบิดก็เกิดขึ้นในเดือนกันยายนถึง 9 ครั้ง ซึ่งถือว่าลดลงจากเดือนก่อนหน้าอย่างมาก แต่กระนั้นก็พบว่าเหตุการณ์ระเบิดสำคัญหลายเหตุการณ์ที่ส่งผลสะท้อนในทางการเมือง ดังเช่น การระเบิดบนรถไฟที่ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี ในวันที่ 3 กันยายน การลอบวางระเบิดที่หน้าโรงเรียนบ้านตาบา อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ในวันที่ 6 กันยายน ซึ่งส่งผลให้พลเรือนเสียชีวิต ในขณะที่การระเบิดที่มุ่งสังหารเจ้าหน้าที่ที่ติดอาวุธก็ยังคงมีอยู่ ดังกรณีการลอบโจมตีในวันที่ 23 กันยายน ที่ อ.กรงปินัง จ.ยะลา ซึ่งส่งผลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเสียชีวิตทันที 3 นาย ในขณะที่การลอบวางระเบิดที่หน้าตึกโรงเรียนที่ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี ในวันที่ 29 กันยายน ก็ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บหลายคน นอกจากนี้ในเดือนกันยายนยังมีเหตุการณ์ระเบิดอีกจำนวนหนึ่งที่ได้รับการเก็บกู้เอาไว้ก่อนที่จะทำงาน

การใช้ระเบิดเป็นยุทธวิธีที่ส่งผลกระทบต่อความเสียหายจำนวนมาก แต่ในแง่ของผลกระทบทางการเมือง ความสูญเสียจากการระเบิดที่เกิดขึ้นกับพลเรือน นั้นดูจะเกี่ยวข้องโยงกับความพยายามเพื่อสันติภาพ และบรรทัดฐานสิทธิมนุษยชน ระหว่างประเทศอย่างมีความหมายสำคัญ

เหตุการณ์สำคัญในเดือนกันยายน 2559

พื้นที่ปลอดภัยและความรุนแรง

แม้จะมีความรุนแรงหนาแน่นและต่อเนื่องมาตั้งแต่ปลายเดือนสิงหาคม แต่กำหนดการพูดคุยสันติภาพระหว่างตัวแทนรัฐบาลไทยและกลุ่มมาราปาตานี ก็ยังคงเดินหน้าตามกำหนดการเดิมในวันที่ 2 กันยายน 2559 การพบปะครั้งนี้ถือเป็นทหารหรืออย่างเป็นทางการครั้งแรก ผลการประชุมที่เปิดเผยในเวลาต่อมาระบุว่าทั้งสองฝ่ายต่างยอมรับแนวทางหรือกติกาในการพูดคุยที่ยกράงกันมาเป็นเวลาหลายเดือน แม้ว่าจะยังไม่มีการลงนามใดๆ ก็ตาม นอกจากนี้ยังเห็นพ้องที่จะหารือกันในรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการพื้นที่ปลอดภัย (Safety Zone) ในการพูดคุยครั้งต่อไป สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นอีกประการก็คือ การที่ทั้งสองฝ่ายต่างเห็นพ้องที่จะประเมิน และหารือกันเกี่ยวกับข้อเสนอ “พื้นที่สาธารณะปลอดภัย” ของคณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้ที่ได้นำเสนอมาก่อนหน้านี้ถือเป็นจังหวะก้าวสำคัญที่ข้อเสนอของภาคประชาสังคมถูกหยิบยกมาพูดคุยบนโต๊ะสนทนา

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าปฏิบัติการความพยายามเพื่อสันติภาพดังกล่าวก็ปรากฏอยู่ในบริบทที่มีปฏิบัติการความรุนแรงในพื้นที่ ตั้งแต่ความพยายามวางระเบิดที่กลาง อ.แว้ง จ.นราธิวาส ในวันเดียวกันนั้นการลอบวางระเบิดขบวนรถไฟที่ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี ในวันที่ 3 กันยายน และเหตุการณ์สำคัญที่สร้างผลสะท้อนตามมาอย่างมากคือ การลอบวางระเบิดแสวงเครื่องที่หน้าร้านขายของชำ ตรงกันข้ามกับโรงเรียนบ้านตาบา อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ในวันที่ 6 กันยายน ซึ่งส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 3 ราย บาดเจ็บ 7 ราย โดยสองในสามของผู้เสียชีวิตคือนายมะเยิง เว้าะบ๊ะ และ ด.ญ.มิตรา เว้าะบ๊ะ พ่อและลูกสาววัย 5 ขวบ ซึ่งอยู่ระหว่างเดินทางมาส่งลูกเข้าเรียนตามปกติของทุกวัน เป็นไปได้อย่างยิ่งว่าการโจมตีพื้นที่สาธารณะทั้งระบบขนส่งมวลชน และใกล้กับโรงเรียนเป็นการส่งสัญญาณต่อต้านต่อข้อเสนอพื้นที่ปลอดภัยโดยตรง เพราะจากข้อมูลหลายแหล่งยังคงยืนยันว่ามีฝ่ายที่คัดค้านและพยายามขัดขวางการพูดคุยเพื่อสันติภาพอย่างแข็งขัน

กรณีนี้ก็ตาม การโจมตีด้วยปฏิบัติการทางทหารที่ส่งผลกระทบต่อพลเรือน ก็กระตุ้นหลายฝ่ายให้ส่งเสียงประณามต่อกลุ่มติดอาวุธที่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ครั้งนี้ มีแถลงการณ์ที่เรียกร้องให้ยุติการโจมตีพลเรือนโดยทันทีซึ่งเผยแพร่จากองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่หลายกลุ่ม ซึ่งต่างก็มีจุดยืนทางการเมืองอันหลากหลาย เหตุการณ์ครั้งนี้ยังส่งผลต่อปฏิริยาขององค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรนอกภาครัฐระหว่างประเทศ โดยเฉพาะจากยูนิเซฟที่เรียกร้องการคุ้มครองเด็กฯ และโรงเรียนให้ปลอดภัย ในขณะที่กลุ่มฮิวแมนไรท์วอชนั้นนอกจากจะแถลงประณามการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบแล้ว ยังเรียกร้องให้เลขาธิการสหประชาชาติขึ้นบัญชีบีอาร์เอ็นโคออดิเนต ในฐานะที่เป็นผู้ละเมิดต่อหลักการพิทักษ์ปกป้องเด็กในความขัดแย้งทางอาวุธ ฮิวแมนไรท์วอชก็ยังเรียกร้องให้รัฐบาลไทยลงนามให้สัตยาบันต่อปฏิญญาว่าด้วยการปกป้องโรงเรียนจากผลกระทบต่อการขัดกันทางอาวุธ เพื่อเป็นหลักประกันว่ารัฐบาลไทยจะต้องแสวงหาทุกหนทางที่จะทำให้โรงเรียนปลอดภัย ในบริบทเช่นนี้ การโจมตีที่กระทบต่อพลเรือนผู้บริสุทธิ์ซึ่งได้รับการประกาศความรับผิดชอบได้กลายเป็นสิ่งยากจะยอมรับจากผู้คนหลากหลายกลุ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

ความรุนแรงและการซ้อมทรมาน

วันที่ 29 กันยายน เกิดเหตุการณ์ลอบยิงพลเรือนและวางระเบิดซ้ำที่ป็นบ้านมัสยิดแห่งหนึ่ง ใน อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี ทำให้มีผู้เสียชีวิต 1 ราย และบาดเจ็บ 7 ราย โดยเจ้าหน้าที่พบใบปลิวซึ่งเชื่อว่าเป็นของผู้นักรบที่รอกการเผยแพร่จำนวน 5 แผ่นระบุข้อความว่า “จับคนมลายูบริสุทธิ์ไปทรมาน ทูจะฆ่าคนไทยพุทธต่อไป” การใช้เงื่อนไขที่คน “มลายู” ตกเป็นเหยื่อจากความรุนแรงโดยเจ้าหน้าที่รัฐเป็นข้ออ้างในการโจมตีคน “ไทยพุทธ” ลักษณะนี้ มักเป็นแบบแผนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และทำให้ความรุนแรงมีลักษณะที่เป็นการล้างแค้นเอาคืน กรณีนี้ก็ตาม เหตุการณ์ก่อนหน้านี้นักอ้างถึงเหตุสังหารชาวมลายูมุสลิมบางคนที่กระตุ้นความรู้สึกเจ็บแค้นร่วมกัน แต่ในครั้งนี้น่าสนใจตรงที่มีการกล่าวอ้างถึงการซ้อมทรมาน

ประเด็นการซ้อมทรมานไม่ใช่ประเด็นใหม่ หากแต่กลายเป็นประเด็นร้อนขึ้นมาในระยะหลัง เนื่องจากมีความเคลื่อนไหวในประเด็นนี้บ่อยครั้งขึ้น เป็นไปได้อย่างยิ่งว่าเครือข่ายของผู้ก่อความไม่สงบจะดัดแปลงใช้ประเด็นเหล่านี้มาอ้างเป็นเหตุผลรองรับปฏิบัติการทางทหารของฝ่ายตน ไม่ต่างกับกรณีที่เคยกลายเป็น “เงื่อนไข” จากการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐหลายเหตุการณ์ก่อนหน้านี้ซึ่งเป็น “บาดแผล” ที่พร้อมจะถูกใช้ระดมแรงสนับสนุนต่อการใช้ความรุนแรงเรื่อยมา

ผลสะท้อนต่อประเด็นนี้ล่าสุดก่อตัวจากการเปิดเผยรายงานการซ้อมทรมานในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดย 3 องค์กรสิทธิมนุษยชนในเดือนกุมภาพันธ์ 2559 ซึ่งมีกรณีศึกษา 54 กรณีจากแหล่งข้อมูลที่ถูกปิด ซึ่งนอกจากทางกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) จะโต้แย้งเนื้อหาดังกล่าวอย่างเปิดเผยแล้ว กอ.รมน. ภาค 4 สน. ยังฟ้องขอหาหมิ่นประมาท และละเมิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ต่อ 3 นักสิทธิมนุษยชนที่มีส่วนสำคัญในรายงานดังกล่าวเมื่อกลางเดือนพฤษภาคมหลังจากการพบปะทำความเข้าใจอยู่บ้าง การฟ้องร้องดังกล่าว ก่อให้เกิดกระแสรณรงค์การปกป้องนักสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ จนกระทั่งในเดือนกันยายนนี้ องค์กรนิรโทษกรรมสากลซึ่งเป็นกลุ่มรณรงค์อีกกลุ่มหนึ่งก็ถูกเจ้าหน้าที่สกัดกั้นไม่ให้จัดงานเผยแพร่รายงานสถานการณ์การซ้อมทรมานที่สมาคมนักข่าวต่างประเทศ รายงานชิ้นนี้เป็นการประมวลสถานการณ์การซ้อมทรมานโดยรวมทั้งประเทศซึ่งรวมถึงกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ เหตุการณ์สกัดกั้นครั้งดังกล่าวเกิดขึ้นในวันที่ 28 กันยายน หรือเพียง 1 วัน ก่อนหน้าวันเกิดเหตุที่บึงนารางที่โลกโศก

ทั้งนี้แล้วมีพัฒนาการที่น่าสนใจในเดือนกันยายนอยู่บ้าง ในเรื่องการป้องกันการทรมาน เมื่อสำนักงานข้าหลวงใหญ่ด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) ก็เผยแพร่รายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนฉบับเพิ่มเติมของรัฐบาลไทยที่รายงานต่อกลไกของสหประชาชาติ (UPR) เมื่อวันที่ 23 กันยายน โดยหนึ่งในประเด็นที่รัฐบาลไทยยอมรับข้อเสนอของภาคประชาสังคมจากประเทศอื่นๆ คือ การจัดตั้งหน่วยงานอิสระเพื่อตรวจสอบข้อกล่าวหาเรื่องการทรมานทั้งหมด ซึ่งรวมถึงเหตุที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การรายงานเพิ่มเติมดังกล่าวเป็นผลต่อเนื่องจากการรายงานในวงรอบที่ 2 ของรัฐบาลไทยเมื่อเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา ซึ่งหลังจากนั้นไม่นานคณะรัฐมนตรีก็เห็นชอบต่อร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย พ.ศ... ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ.1984 ที่รัฐบาลไทยเข้าร่วมเป็นภาคี และมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปี 2550

การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงโดยวิธีการซ้อมทรมาน นั้นขัดกับหลักการสากลและรัฐไทยกำลังปรับกลไกภายในเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่เรื่องนี้ก็อ่อนไหวเกินกว่าที่จะถูกตรวจสอบจากองค์กรสิทธิมนุษยชนได้โดยง่าย ซึ่งในด้านกลับก็ยังคงเป็นประเด็นที่ถูกหยิบฉวยไปรองรับการใช้กำลังต่อพลเรือนผู้บริสุทธิ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลและกลุ่มมาราปาตานีควรต้องหาข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อจัดทำพื้นที่ปลอดภัยให้เป็นรูปธรรมในฐานะที่เป็นขั้นตอนแรกๆ ในการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน และมีผลต่อความต่อเนื่องของกระบวนการสันติภาพ มาตรการเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยสร้างแรงกระตุ้นให้มีความพยายามทางการเมืองอื่นๆ เป็นไปได้ แต่กระนั้นก็ไม่อาจละเลยการสนทนากายในที่จำเป็นต่อการสร้างสันติภาพภายในกลุ่มย่อยๆ ในฝ่ายตนเองโดยไม่ละเลยประเด็นการป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการโจมตีที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของพลเรือนจากกลุ่มต่างๆ การดำรงอยู่ของประเด็นที่สร้างข้อกังขาดังกล่าวนี้นี้เป็นการบ่อนทำลายการริเริ่มเพื่อสันติภาพที่ดำเนินอยู่ก็เป็นได้

นอกจากนี้ การจัดตั้งกลไกการทำงานอย่างคณะผู้แทนพิเศษของรัฐบาลหรือที่เรียกกันว่า “คปต.ส่วนหน้า” นั้นอาจดูเหมือนเป็นการปรับปรุงการบริหารราชการให้มีบูรณาการและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็อาจมีส่วนช่วยสร้างสมดุล และทำให้ทิศทางการคลี่คลายปัญหาจากมุมมองของภาครัฐเองเป็นไปอย่างสอดคล้องประสานกันมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นหนักที่การพูดคุยเพื่อสันติสุขที่ต้องสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาคาละละเมิดสิทธิมนุษยชน

Deep South Update จัดทำโดย:

คณะ: Deep South Incident Database team.

เรียบเรียงโดย: รอมฎอน บินจอร์และศรีสมภพ จิตรศิริมย์ศรี

สถิติโดย: สุภาภรณ์ พนิสนาชี

แผนที่โดย: นิธิลมา กุซิง

ออกแบบโดย: ศันสนีย์ จิโรจน์มนตรี

ภาพถ่ายโดย: ชัยรัตน์ จิโรจน์มนตรี

ข้อมูลทั้งหมดจากฐานข้อมูล Deep South Incident Database

รายงานนี้ได้รับทุนจาก: มูลนิธิเอชซี

Deep South Incident Database

ตุลาคม 6 พฤษภาคม 2559

อำเภอเมืองปัตตานี 94001 ประเทศไทย

ต้องการสมัครรับ Deep South Update กรุณาติดต่ออีเมล

info@deepsouthdata.org

www.deepsouthwatch.org/dsid

ฐานข้อมูลเหตุการณ์ชายแดนใต้ (DSID) เป็นโครงการภายใต้การจัดการและประสานงานโดยสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

